

příliš
ŠTĚDRÝ
večer

vratislav blažek

VRATISLAV BLAŽEK

Příliš štědrý večer

Komedie o prologu, 3 obrazech a epilogu

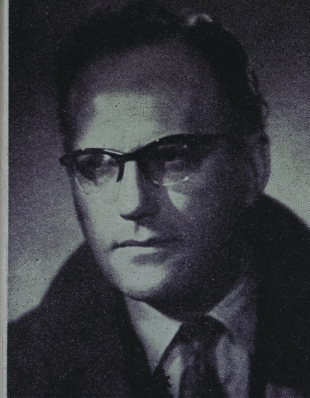
Režisér: František Laurín j. h. Výtvarník: Jiří Dvořák j. h.
 Hudební spolupráce: Luboš Fišer j. h.
 Asistent režie: Jiří Duras

Otec	Stanislav Wandas
Babička	Jindra Froňková
Hanka	Ljuba Benešová
Karel	Bořivoj Navrátil
Dvacetiletý	Jaroslav Nedvěd
Madlenka	Jiřina Froňková
Advokát	Jiří Duras
Růženka	Naděžda Letenská
Druhý	Miloš Pavlín
Zena	Božena Běhmová
Mladý muž	Jiří Adamíra
Mladá žena	Marta Richterová
Silný muž	Miroslav Olejníček
Servírka	Karla Gentnerová
Ten vzadu	Václav Roštlapil

Inspicientka: Milada Pecháčková Text sleduje: Heda Remínová

 Přestávka po 2. obraze.

Premiéra 25. června 1960 v divadle Jiřího Myrona

NĚKOLIK SLOV O AUTOROVÍ

Vratislavu Blažkovi je dnes pětaticet let. Třebaže studoval malířství na Umělecko-průmyslové škole (u profesora Filly), nezahájil svou uměleckou dráhu jako malíř, nýbrž jako autor humoristických povídek. Za těch 14 let, která ho dnes dělí od jeho literárních začátků, napsal celou řadu prací, drobných i rozsáhlejších: od povídek, skečů a textů k písním až po scénáře k filmovým veselohrám, celovečerní kabarety a rozhlasové i divadelní komedie. Jen rozhlas mu vysílal několik desítek prací. Spolupracoval i na libretu lední revue a byl autorem úspěšného artistického pásma »Pan Barnum přijímá«.

Na divadle debutoval roku 1947 komedií »Kráľ nerad hovězí«, kterou tehdy uvedlo pražské Divadlo satiry v Umělecké besedě na Malé straně. Pak následovala politická satira »Kde je Kuťák?« Ovšem do vývoje našeho poválečného dramatu se Blažek nezapomenutelně zapsal především svou satirickou pohádkovou komedií »Třetí přání«, která se stala heslem divadelní sezóny 1958/1959 a která je dodnes na repertoáru mnoha našich scén. Zdá se, že podobný osud čeká i poslední Blažkovu komedii »Příliš štědrý večer«, kterou po čs. premiéře v Divadle komedie (v první polovině letošního června) připravuje nebo ohlašuje celá řada našich divadel.

Je více než těžké přinutit Vratislava Blažka, aby napsal něco o své hře. Tuto zkušenost ostatně potvrzuje i dramaturg Divadla komedie, který o svém rozhovoru s autorem napsal: »Blažek je přesvědčen, že taková praxe je nešvar, hodný pronásledování: Co nenajdete ve hře, hledejte v programu. Ale nakonec jsem z něho přece vynutil, proč svou hru, napsal a co ji chtěl říci . . . Vratislav Blažek se stále dovolával, že neví, jestli je spisovatel a dramatik, ale ví jedno, že je nepřítelem lže a pokrytectví jakéhokoliv druhu, ať už se projevují bezostyšně nebo pod rouškou nejsvětějších idejí. A snaží se proti nim bojovat tak, jak zatím dovede . . . Zkrátka: Blažek je přesvědčen, že pro společnost, ve které žijeme nebo ve které bychom chtěli žít, není většího nebezpečí než lhovost, zbabělost a pokrytectví. To jsou tři druhy jednoho červotoče, který by dokázal nahlodat nejzdravější jádro — kdyby se mu to dovolilo.«

Na závěr budí o autorovi ještě řečeno, že má nejen výbušnou fantazii a nevšední smysl pro humor, nýbrž i nefalšovaný vztah k lidem a poctivý poměr ke své práci. A protože kromě této svědomitosti, spojené s nesporným talentem, nosí neustále v hlavě množství nápadů — můžeme se již dnes těšit na další komedii Vratislava Blažka!

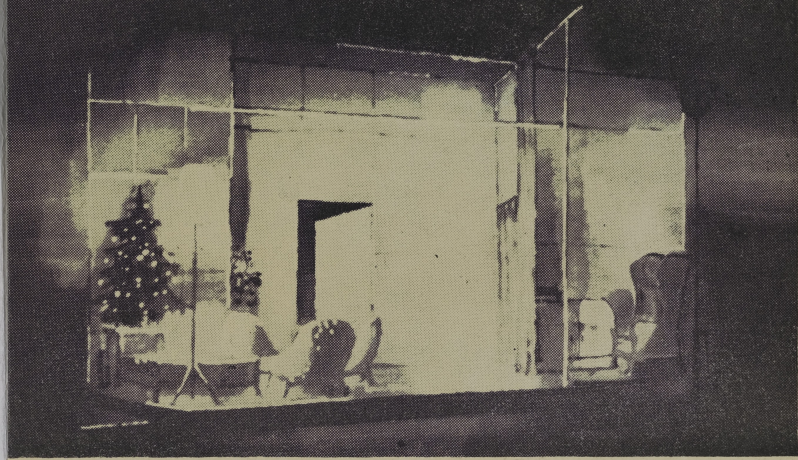
Život pod psa

Byl zcela sám, tak strašně opuštěný,
třebaže seděl vedle krásné ženy.
Smutná to, smutná, velmi smutná věc.
Tak jsem je spatřil. Ji i jezevčíka.
Ona ho nedbá, z knížky verše říká
a nikde kolem ani jezevec.

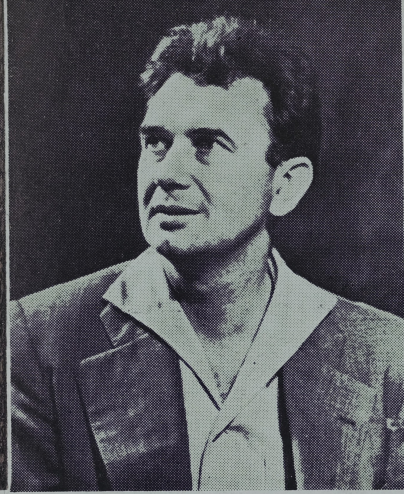
Nožky má křivé (nemyslím tu dámu),
na trávník nesmí (myslím toho psa);
jaká to smutná, velmi smutná věc.
Ta dáma sotva dovolení dá mu,
ať si jen hrabe, ať si zahopsá,
i kdyby kolem kráčel jezevec.

To už snad ani není pes.
Nevrčí ani nekňučí.
Doplněk módní. Tolik kles',
že je mu nejlíp v náručí.
Tak jsem je spatřil. Ji i jezevčíka.
Ona ho nedbá, jen si verše říká.
Smutná to, smutná, velmi smutná věc.
Trpíval dřív, však pomalu si zvyká.
Myslím, že by se schoval za strážníka,
kdyby se v parku zjevil jezevec...

(Text písně od Vratislava Blažka)

Karel: Co myslíš, že bych chtěl? Já bych chtěl, aby byl každý den stědrej, pro každého. Ale komu to mám říkat. Tobě? Kdy, prosím tě? Tisíckrát jsi mi slibil, že přijdeš na hřiště, až budu chytat; ani jednou jsi nepřišel.
Otec (k babičce): Kdo mu to šíl? (Karel vypadá opravdu příliš prudce elegantní v obleku s úzkými nohavicemi a dvěma rozparky na krátkém saku.)
Babička (vzdorovitě): Krejčí.
Otec: Jak jste to mohla dovolit?
Babička: Copak já vím, jak je to správné? Já vím houby! Já jenom vím, že nemá chodit nahej!
Karel (útočí): Tak je v tom, no! Tak je! Má ho ráda a on si jí chce vzít. Má to být dřív nebo potom?
Otec (užasle): Porad mi, buď tak laskav! Ty máš přece rozhled v těch nohavicích a s dvěma rozparky na kabátě! S tím lišejníkem na palici, sakra, kde mám řemen?...
Karel: Ježíši, co je na tom! Co? Co je na tom špatného? Můžeš mi popsat, jak chodil Marx v mečích letech? (Zmlkne pro jistotu. Pak —) Mindráky, no. Od třetí třídy slyším, jak jsem na tom dobře. Tatiček je kádr, že? Po každé konferenci mám ředitelskou pochvalu, protože mě učení baví a mám hlavu po tobě. Ale třetíne třídy nevymluvíš, že to není kvůli tatičkovi! Já už nemůžu bojovat jako ty a tak se na to neovoblikám do baretu a do gumáku, k čemu? Až vystuduju, víš, a zavodním Saharu nebo vynajdu tabletky proti rakovině, tak se nikdo nebude ptát, co jsem měl dneska na sobě, v tom to není! Co na tom, že si rád zatsáme?! Elwys Prisy je vůl, ale rokenrol má rytmus. Já nemám nic proti Waldaufovi, ale žiju v šedesátém roce! (Rozhlédne se.) Zapisoval to někdo? Škoda. Tak souvisle už dlouho nepromluví.

Druhý (otci): Vy jste o hodně mladší než já, pane řediteli. Ale kdysi jsme oba byli skutečně mladi; oba jsme kdysi byli plni ideálů —

Otec: Počkat, já ještě jsem!

Druhý: Oba jsme chtěli změnit svět!

Otec: Já ještě chci, copak vy ne?

Druhý: Já jsem unavený člověk. Já mám za sebou okupaci, vite?

Otec: Jako milióny jiných lidí...

Druhý: Ale já byl profesorem dějepisu. Tomáš neví, co to pro mne bylo, říkat nepravdy ze stupínku, ke kterému hledělo čtyřicet mladých chlapců a děvčat, kteří se šest let den po dni učili nevěřit jedinému psanému slovu a kterým jsem musel lhát i já.

Dvacetiletý (vzadu): O tom jsme spolu nikdy nemluvili!

Druhý: Kterým jsem musel lhát.

Dvacetiletý: Neměls to dělat. Měl jsi jít do lesa, kácet stromy, nebo na silnici, nebo —

Druhý: Takové gesto bylo velice nebezpečné, Tomáši. (K otci.) Lžu i teď. Začalo to daleko dřív, pane řediteli. Poprvé jsem slevil, když jsem dávno nemusel. Zamiloval jsem se, sotva jsem dostudoval. Posílali mne učit na Podkarpatskou Rus, ale ona chtěla zůstat v Praze. Ohnul jsem se jako stéblo slámy, já, plný ideálů... Přišly horší věci. Byla tři měsíce v jiném stavu, když přišla Heydrichiáda. Co živ nezapomenu, jak jsem stál před svou třídou a předčítal jsem, co mi dali přečíst. Nepřeju nikomu, aby zažil to ponižení. Těch čtyřicet párů mladých očí se na mne dívalo s porozuměním starých, moudrých lidí, když jsem to četl, ale přece v těchto

očích, i když někde vzadu, zůstávala smutná, nevyslovená otázka. Proč to čteš, když víš, že to není pravda? Proč aspoň nemlčíš, když už nedokážeš říct, co si o tom myslíš! Tenkrát jsem přišel domů a přísahal jsem si, že až se mi narodí syn — vite, já ani chvíli nepochyboval, že to bude syn — že z něho vychovám člověka, který bude hoden pravého významu toho slova. A tu chybu jsem udělal.

Dvacetiletý: To není chyba, táto! Táto, proč jsi mi tohle všechno neřekl?

Druhý: Já jsem ho učil, že čest je ta největší hrstost člověka. Že čest je ta jediná skutečná páteř, která drží člověka zpřima. A že jediný oprávněný boj je boj proti bezpráví...

* * *

Otec: Životem se nedá kráčet jako po stránkách dějepisu. Dějepis! Já u toho tenkrát nebyl, ale možná, že Boleslav Ukutnej nebyl takové krutás a Svatej Václav nebyl tak docela svatej, jak jsem se o něm ještě já dočítal na měštance. Taky o tyhle době by se daly napsat dva dějepisý: to přijde na to, kde by stál ten, co by vzal to pero do ruky...

...Mockrát už to tady padlo: ještě dlouho nebude každéj jako když ho vymaluje, i kdyby jinak poctivě toužil doopravdy předělávat svět. To mluvím o poctivejch. Pak jsou tady previti, co se jenom vezou s sebou. A na takový si s gestama nepříjdeš... Tisíc čestnejch lidí, když jenom stojí a slibujou si, jak jsou čestní, nesvede nic proti jednomu pokrytci, kteréj jedná... Já se monoklů nebojím. Protože když si ho vysloužíš v opravdovém boji, ne na pavlači, ale v životě, tak je takovejle monokl medajle, kterou ti už nikdo nevodpárá!

Madlenka: Babičko, že je Karel prima kluk?

Babička (připustí): Je to hodný chlapec. Chodí jako blázen, ale je to hodný chlapec.

Madlenka: Vite, já ho miluju. Miluju! To je, co? Však Julii bylo teprve patnáct, když... My si to spolu čteme. Všecko si čteme spolu. Šejkspira a verneovky a Srpnovou neděli a sexuální život v manželství — Babička: Cože?

Madlenka (přistíženě): Teda to jsme ještě nezačali, ale Karel říká, že mi to pūjí, že je to strašně důležitý pro život. A když to říká Karel — (Zarazi se. Pak rozhořčeně) Protože od táty se nedovim nic. Ani od mámy. Táta ví víc než tisíc naučných slovníků a máma je dětská lékařka a je jim to oběma na draka. Na draka!... Všecko vědí; všecko, co se dá přičíst. Ale když se jich zeptám, proč kolem sebe chodí jako dva rampouchy, na to mi odpovědět nedovedou!

Babička: Madlenko, jsou to tví rodiče!

Madlenka: A co z toho mám? — Děvče drahé, jednou to sama pochopíš! (Věťami oddělenými pomlkou paroduje slova svého otce.) Kdy, tati? — Až poznáš, co je život! — Krásné, že? Na to už jsem zvědavá. A co je tedy život, táto?! — Holčičko, všichni jsme tady jenom na vteřinku. Nikdo neví, odkud přišel a kam se ubírá! — To je, co? To je povzbuzenčičko! — Možná, že jsme všichni jenom pliseň, jenom kvasinky na něčem nad pomyšlením velikém, Madlenko; kdopak to ví... — (Madlence je náhle úzko.) Já nechci být pliseň! Já nejsem pliseň, babičko, že ne?... Babičko, smím si vám vylézt na klin?

Babička: Pojd, Madlenko, já ti rozumím.

Mládí ve hře

Nechť mi Adolf Hoffmeister promine, že si vypůjčuji titul jeho pětadvacet let staré hry o lidech mladých jenom podle kalendáře a o skutečném mládí. Viděl jsem ji, když mi bylo šestnáct let, a možná, že bych sotva uměl souvisle vyprávět její děj. Co si však pamatuji velmi dobře, je závěrečná píseň této hry, jejíž melodie patří E. F. Burianovi:

*Když je někdo dvacet,
není ještě mladý.
Mládí není míra.*

*S mládím je to jiný.
Mládí není víra.
Mládí, to jsou činy.*

Zpívali jsme tu písničku na kulturních večerech i letních táborech Mladé kultury. To byla stále ještě trochu hra. Mnozí z těch, kdo ji s námi zpívali, nejsou živi. Zůstali v koncentracích nebo na frontách minulé války. To už nebyla hra. To byl život. — Dodnes si často zpívám její refrén:

*Už jdou po ulici
všichni s námi v řadě,
jako velká demonstrace,
jako vojsko při parádě.*

*Aby všichni lidé,
kterým život vadí,
poznali, s kým táhne v řadě
dneska naše mláďa...*

...Dnešní mládež je určitě trochu jiná, než jsme byli my. Je mezi námi a ji víc než pouhých dvacet kalendářních let. Je mezi námi pořádný kus lidských dějin. Vnáší ale patnáct let trvání socialistické společnosti do formování a charakteru mladých lidí náhle nějaké zcela metafyzické momenty? A hlavně — platí ještě to staré hoffmeisterovo-burianké:

*Mládí není míra.
Mládí není víra.
Mládí, to jsou činy!*

Nebo se věci změnily úplně od základu?

Domnívám se, že ono staré heslo: »mládí, to jsou činy« platit nepřestalo a že mládí není samo sebou ani zásluha, ani světový názor a také ne zajímavá choroba, vyžadující zvlášť opatrného zacházení...

Seděl jsem začátkem minulého prosince se sovětským dramatikem Viktorém Rozovem v jeho bytě na okraji Moskvy a hovořili jsme o jeho tehdy právě dokončované hře, která se jmenuje »Nerovný boj«. Rozov chce, jak říká, zachytit ono »druhé zrození«, které podstupuje mladý člověk mezi šestnáctým až osmáctým rokem. Je to doba, říká Rozov, kdy do života mladých vstupuje láska, kdy si nově a jakoby vůbec poprvé začínají uvědomovat sami sebe i svět, který je obklopuje, a kdy se nejčastěji rozcházejí se svými rodiči a všemi staršími lidmi a mají sklon k opozici vůči všemu, co si ještě sami neověřili.

To je rozhodující doba života, v níž se formují charaktery, kdy si člověk vytváří pojem cti a bezectnosti, dobra a zla, základní životní ideály, kdy má okamžiky, v nichž se nejvíce cítí sám a nejvíce potřebuje jemného, chápatelého vžití i pomoci dospělých. Jde o to, aby mladí lidé přešli tuto křížovatku bez zbytečných ztrát, aby vkročili do socialistického života jako rovní, čestní lidé. Tady je jeden z největších úkolů pro nás, socialistické spisovatele, říká Rozov. Tady jde o budoucnost světa komunismu. Bude takový, v jaké lidí vyrostou naši mladí...

JIRÍ HÁJEK,

(Citáty z článku, otištěného v měsíčníku Plamen.)

Jací jsou

Pod tímto názvem uspořádala redakce Plamene koncem minulého roku anketu o dnešních mladých lidech. Na otázku, jací jsou, odpovědělo celkem třináct spisovatelů a publicistů. Z jejich odpovědí, psaných jako portréty nebo rozhovory s mladými lidmi, citujeme...

* * *

Kluk sporně záporný

3 osoby: Šestnáctiletý František, nazývaný neznámo proč „Ferda mravenec“, zde označený jako kluk.

Morální našeptavadlo.

Žurnalistka.

Našeptavadlo (úvodem): Hlupačko, proč sis vybrala zrovna toho páška, kterému šatnářka v kině vyhubovala, že dupe? Nevěř mu, nosí štepované kalhoty a ty já nemám rádo.

Žurnalistka (vytahuje blok): Jaký je tvůj vztah k rodičům?

Kluk: (civí nechápavě. Zvykl si na podobné otázky v jiných souvislostech a je mu jasné, že musí říci dobrý nebo špatný. Je jisté, že z etických důvodů vyslovit to první. Žurnalistka čeká na to první, kluk nicméně váhá.)

Žurnalistka (si něco uvědomí a ptá se lidsky): Máš rád maminku?

Kluk (se zhoupne v kolenou a strčí ruce do kapsy): Samozřejmě.

Našeptavadlo: To je cynismus říct samo, když jde o vznešené city. Hádalo jsem, že si matky neváží. Dneska je mládež sobecká, myslí jen na sebe.

Žurnalistka: Co děláš, myslím tím zaměstnání?

Kluk: Studuji průmyslovku. Jsem slaboproutař, víte, co to je? Rádía a tak dále. Moc zajímavé věci. Víte třeba, proč jsou dlouhé vlny dlouhé a krátké krátké? Nebo co je to ionosféra? To jsou základní věci. A musí se umět přitom prvotřídně počítat. Princip televize — to taky neznáte? Jako novinářka byste měla, ukažte ten blok, já vám to vysvětlím.

Našeptavadlo: Drzoun, nemá úctu ani k novinářskému bloku. A poučuje?...

Kluk: Jéje, vy už máte taky šediny. Ale ne tolik jako moje máma, to tedy ne. Ale vy si je barvíte, to poznám, moje máma by si je nebarvila za nic. To bych jí měl za zlé. A ona na mě dá. Nevěříte? Tyhle kalhoty mi šila sama.

Žurnalistka (uspokojená, že má vlastně odpověď na první otázku, mrkne na řečený kus oděvu): A proč nosíš tyhle kalhoty?

Kluk: Mám chodit bez nich?

Žurnalistka: Mám na mysli tyhle štepované.

Kluk: Protože jsou veselé. Proč by mi matka nemohla smutné kalhoty prošívat červenou nití?... Myslím ale, že na těch kalhotách vůbec nezáleží. Jde o úplně něco jiného. — Důležité je, co dělám, jak se bavím a tak dále.

Žurnalistka: Jak se tedy bavíš?

Kluk: Všeelijak. Chodím do biografu ze všeho nejraději. Na dobrodružné filmy, to je moje. Ale dneska, jak jste na tom taky byla, to nebylo vono. Diverzant byl naivní jak nemluvně a měl to moc lehký...

Našeptavadlo: Klátí se. Mluví hrubě o filmu, který zakoupil náš znárodněný filmový průmysl.

Žurnalistka (k našeptavadlu): Buď zticha. Mláde je upřímně, zvykej si, to je jeho přednost.

Kluk: Moc se mi líbí Osud člověka. To byl tedy kus, to tedy jo.

Žurnalistka: Ale ten není dobrodružný.

Kluk: To máte pravdu. Ale já jsem při něm brečel. Protože jsem chtěl mít honem taky tátu... Mně umřel, víte, proto má máma tak šedivé vlasy. Jo a já se ještě bavím? Čtu a hraju šachy...

Žurnalistka: Líbí se ti nějaké děvče?

Kluk: U nás v domě bydlí Jarmila, umprumaka. Ale je na mě moc stará. Už dvacet. S jednou holkou si píšu... A co já budu dělat v budoucnu? No, pořádně to, co se teď učím. (Odchází...) (Věra Stiborová)

* * *

Mláda

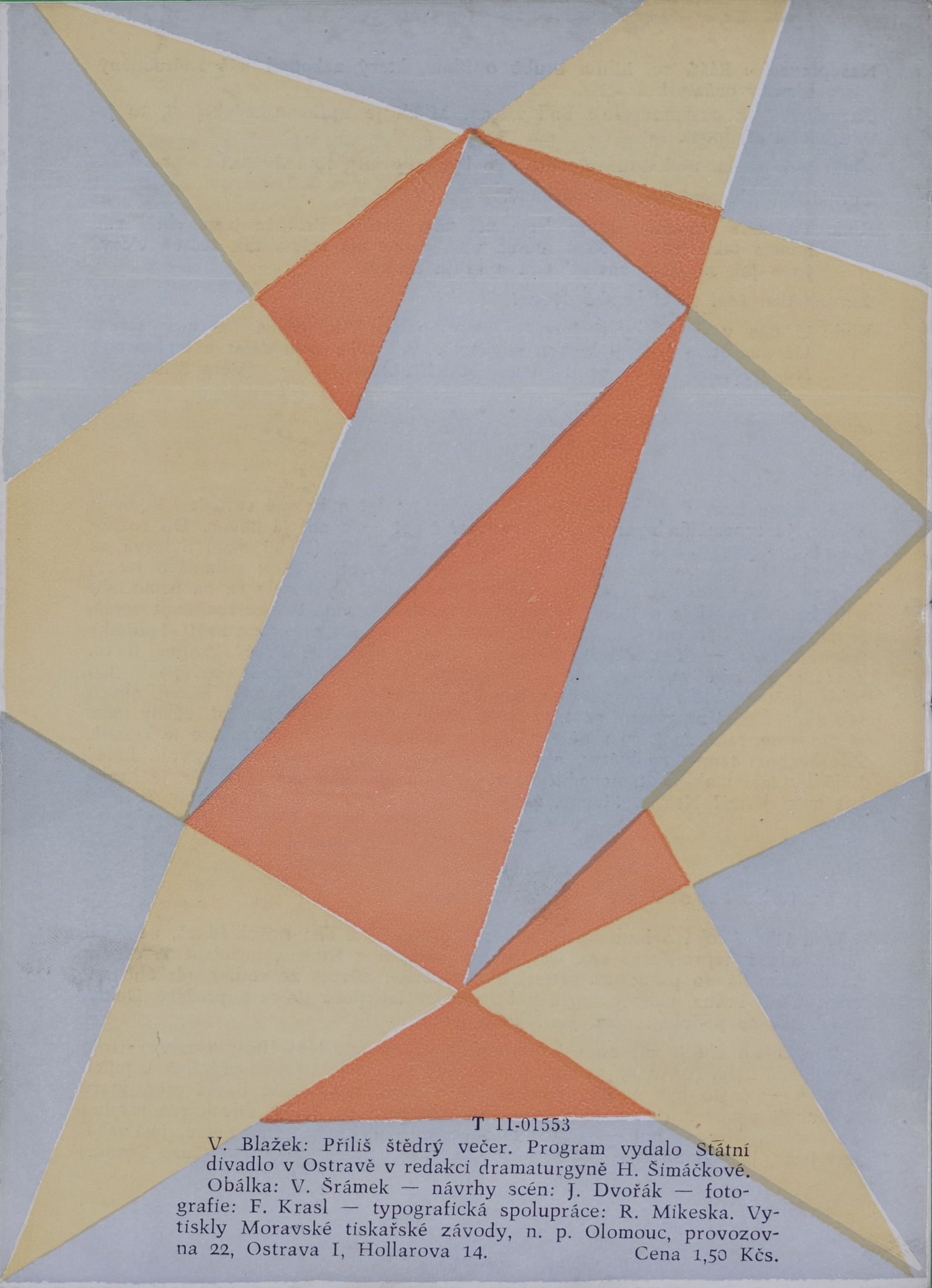
Divka, se kterou právě hovořím, má sedmnáct let a krásné staročeské jméno Mlada. Je typem kladným nebo záporným? Nevím — a ani já nevím. Do rozhovoru se nám tato slovička nevešla, byla příliš velká. (Nebo malá?) Sotva se však podaří reprodukovat atmosféru našeho rozhovoru, jejich sedmnácti let... Cím chce být? Kdysi o tom psala úkol a nedopsala. Vymluvila se na nemocnou babičku. Ale myslela si třeba, že je hezké jezdit tramvaji. Anebo recitovat verše. Nenapadlo jí být ani tramvajačkou ani herečkou. Šéfka — rozuměj: ředitelka jedenáctiletky — ji schválila medicínu, dětské lékařství. Proč? Zajímá ji to. Botanika je také zajímavá, ale příliš plochá. Medicína je prostorovější... Co bych chtěla? Chtěla bych někoho, kdo by u mě stál, abych měla kázeň, abych si nedělala věci na vlastní pěst. O štěstí jsem nepřemýšlela. Jen tak někdy jsem si představovala, že jsem s někým, kdo je stejný jako já, někde, kde je krásně. Žili bychom tam s problémy, ale bez starostí, starosti strašně otravují. Lidé? Lidé by tam mohli být, nevadili by nám. Ze jsem před tím řekla, že je hezké být mezi lidmi? Nevím. Možná, že je rozporů víc... (Antonín Jelinek)

* * *

Jsou jako široká a hluboká řeka

Jsou jako široká a hluboká řeka dravě proudící, a dna nedohlédneš, nemáš-li jejich mladé a pronikavé oči. Oči patřící zedníkovi z Kunčic, uzamčenému cestou na ubikace až do pasu; oči betonářů z přehrad; dvacet ze stalingradského závodu ČKD Praha, nebo chlapců z brigády socialistické práce z pražské Dukly. Jejich oči se podobají očím ješťáků a ietců...

Ano, mladí chtějí mít auta i motocykly, chtějí mít lepší byty i nové stroje a vzdušné haly. A pracují pro to. Chtějí, aby se vyplnila jejich přání. A v jejich srdcích — často bez našeho povšimnutí — hoří velké silné lidské city, které se nebojí pověr ani povětří a které bychom měli ve svých dílech rozdmýchat do požáru. Aby všichni — ne jenom někteří — ukázali celému světu, jací jsou, jací jsme, jakými budeme. (Jura Sosnar)

T 11-01553

V. Blažek: Příliš štědrý večer. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci dramaturgyně H. Šimáčkové.
Obálka: V. Šrámek — návrhy scén: J. Dvořák — fotografie: F. Krasl — typografická spolupráce: R. Mikeska. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p. Olomouc, provozovna 22, Ostrava I, Hollarova 14.

Cena 1,50 Kčs.